

Social stories gebruiken

Een 'social story' of sociaal verhaal is een hulpmiddel ontwikkeld door Carol Gray. Het is een beschrijving van een sociale situatie met als doel inzicht te geven in sociale signalen en aan te geven welke reacties in die situatie gepast zijn. Het verhaal moet wel direct aansluiten bij de specifieke situatie van de persoon met autisme.

Als ouder kan u zelf ook sociale verhalen schrijven. Om doeltreffend te zijn, moet zo'n verhaal aan drie voorwaarden voldoen:

1. Het moet een situatie beschrijven (plaats, aanwezige personen, gedragingen) vanuit het perspectief van de persoon met autisme.
2. Het moet directe richtlijnen geven voor gepast gedrag.
3. Het moet in de ik-vorm geschreven zijn.

Vóór u begint te schrijven, is een grondige analyse van de sociale situatie nodig. Verder moeten de gebruikte taal en de lengte van het verhaal aangepast zijn aan het ontwikkelingsniveau van de persoon met autisme. Men onderscheidt 4 types zinnen:

Beschrijvende zinnen: beschrijving van de sociale situatie en van de acties van de betrokkenen.

Perspectiefzinnen: beschrijving van de mogelijke reacties van anderen.

Richtinggevende zinnen: beschrijving van wat in de gegeven situatie gepaste reacties zouden kunnen zijn.

Bevestigende zinnen: beschrijving van de belangrijke aandachtspunten.

Hoe gaat u te werk?

Vóór u begint te schrijven, kan u het volgende doen:

- Observeer en analyseer de situatie grondig.
- Vraag uw kind naar zijn visie en beleving van de situatie. (Indien u de situatie kan filmen, kan u de film als uitgangspunt gebruiken bij de bespreking).
- Vraag informatie aan derden.
- Bepaal het onderwerp van het verhaal.

Voorbeeld

- Op het pleintje spelen de kinderen uit de buurt met de bal. (*beschrijvend*)
- Wanneer ik de bal neem zonder iets te vragen, zijn de kinderen boos. (*perspectief*)
- Wanneer ik met de bal wil spelen, vraag ik dit eerst aan de andere kinderen. (*richtinggevend*)
- Ik vraag dus: "Mag ik meespelen met de bal?" (*richtinggevend*)
- Wanneer ik wil meespelen, vraag ik eerst of ik mag meespelen. (*bevestigend*)

Voorbeeld

- Als ik mijn vrienden zie, wil ik vertellen over honden. (*beschrijvend*)
- Ik vind het leuk om te vertellen wat ik weet over honden. (*perspectief*)

- Soms willen mijn vrienden over andere dingen praten. (*perpectief*)
- Het is belangrijk dat ik ook naar hen luister en over andere dingen praat. (*richtinggevend*)
- Mijn vrienden vinden het leuk wanneer ik naar hen luister en iets zeg over wat ze vertellen. (*perspectief*)
- Met vrienden praat je over veel verschillende dingen. (*bevestigend*)

Hoe gebruikt u uw verhaal?

Er zijn verschillende mogelijkheden.

- Zet de zinnen op kaartjes.
- Lees het verhaaltje voor in een rustige omgeving.
- Lees het meerdere keren voor (verschillende dagen na elkaar).
- Laat uw kind het verhaaltje lezen.
- Neem het verhaaltje op en laat uw kind naar de opname luisteren.
- Maak voor uw kind eventueel een dagschema om het verhaaltje te lezen. U kan steeds hetzelfde moment van de dag kiezen.
- Lees het verhaaltje eventueel voor net vóór het moment waarop het geïllustreerde gedrag zich zou kunnen voordoen. Ongevraagd de bal afnemen komt bijvoorbeeld voor wanneer uw kind op het pleintje gaat spelen. Het verhaaltje lezen vóór uw kind buiten gaat spelen, kan helpen.
- Pictogrammen, tekeningen of foto's die het verhaal verhelderen, kunnen de interesse van uw kind doen toenemen. Ze moeten wel een toegevoegde waarde hebben. Een foto mag bijvoorbeeld niet te veel onnodige details bevatten.
- Laat uw kind oefenen. Probeer bijvoorbeeld een gesprekje te voeren zonder over zijn specifieke interesse te praten.
- U kan de situatie ook samen met uw kind naspelen met popjes en ander speelgoed.

Evalueer of het verhaaltje effect heeft. Observeer uw kind en vraag ook anderen om dat te doen. Indien u geen resultaat ziet, herbekijk dan de inhoud van het verhaaltje en ga na hoe het werd gebruikt. Verander niet teveel tegelijk. Verander bijvoorbeeld enkel het tijdstip waarop het verhaaltje gelezen wordt en niet de inhoud. Zo kan u makkelijker nagaan wat wel en wat niet werkt.

Meer informatie en voorbeelden:

- 'Wie knipt mijn nagels' van Carol Gray en Abbie Leigh
- 'Over (het) leven. Sociale leer verhalen voor (rand)normaal begaafde kinderen met een autismespectrumstoornis' van Hilde Cornelis en Ilse Van Beversluys

Sociale vertelsels

Een andere aanpak in dit kader zou kunnen zijn dat er iedere dag een vast moment op school bij de juf is waarop hij leert aan te geven hoe hij het contact met andere kinderen ervaart. Er zou hierbij gebruik gemaakt kunnen worden van **sociale vertelsels of striptekeningen**.

“Deze kunnen een pedagogisch ‘gereedschap’ zijn voor kinderen voor wie:

- het moeilijk is om de verbale communicatie volledig te begrijpen,
- die meerdere zintuigen moeten stimuleren voordat ze begrijpen en/ of
- die het nodig hebben om omgangsregels of strategieën op te schrijven om ze te herinneren.

Met de pen als hulpmiddel kan het denken logisch worden opgebouwd, situaties kunnen worden verduidelijkt en concreet gemaakt. Het is een manier om structuur aan te brengen in mogelijk ongestructureerde ervaringen van het kind. Moeilijke en abstracte situaties kunnen worden verklaard, veranderingen kunnen worden aangekondigd/ begeleid. Met behulp van de sociale vertelsels en/of de striptekeningen kan ook de zelfstandigheid van deze kinderen worden vergroot, ze kunnen sociaal beter integreren, en gevoelens beter leren begrijpen en hanteren. Dit komt doordat visuele ondersteuning helpt waar verbale informatie voor deze kinderen vaak verloren gaat.

Sociale vertelsels bestaan uit de volgende vier elementen:

- *Beschrijvende, vertellende en verklarende opvattingen.* Deze staan vaak aan het begin van het vertelsel (bijv. “soms krijg ik problemen wanneer ik zit te werken. Dat gebeurt wanneer ik moeite heb om de opgave te begrijpen. Dan wil ik meteen hulp hebben. De leerkracht moet ook andere kinderen helpen”.)
- *Opvattingen over perspectief.* Dit zijn de reacties van het kind en andere mensen. (bijv. “ik word boos. Ik schreeuw en wil dat de leerkracht mij komt helpen. Nu! Onmiddellijk! De klasgenoten vinden dat ik stoer en me vreemd gedraag. De leerkracht wordt boos, de andere kinderen worden boos.”)
- *Richtinggevende opvattingen.* Hier wordt omschreven hoe het kind zich hoort te gedragen en wat het kind moet doen om succes te hebben. (bijv. “Ik moet proberen om te leren wachten, ik kan denken: “de leerkracht komt zo bij me. Terwijl ik wacht werk ik in het extraboek, dit doen mijn klasgenoten ook. Ik moet proberen te begrijpen dat ik moet wachten. Mijn klasgenoten moeten dat ook.”)
- *Opvattingen voor controle, afsluitende opvattingen.* De sociale vertelsels worden positief afgesloten en geven voorstellen voor oplossingen. (Bijv “De school wordt leuker. De leerkracht en de klasgenoten vinden me aardig. Ik word blij in plaats van verdrietig en boos”.)

De sociale vertelsels worden geschreven in de ik-vorm, de woorden *niet*, *nooit* en *altijd* moeten vermeden worden. De lay-out kan worden aangepast aan het kind. Het vertelsel wordt hardop door het kind voorgelezen of door degene die het vertelsel aan haar presenteert.

Striptekeningen kunnen in dit kader ook worden gebruikt, wanneer geschreven tekst bijvoorbeeld niet of minder aanspreekt. Het verloop van een gebeurtenis wordt in stappen vastgelegd waarmee de gebeurtenis wordt geanalyseerd en gevisualiseerd. De tekeningen zijn eenvoudig, met het karakter van een eenvoudig koptoer-type. De striptekeningen worden het liefst samen met het kind gemaakt tijdens of direct na de gebeurtenis.”

(Birgitta Anderson: “Van sociale vertelsels en striptekeningen tot ervaringsbibliotheek”, uitg. Garant, Windesheim OSO.)

Er is een gezamenlijke website van het Landelijk Netwerk Autisme (LNA) en de CED-groep waarop veel voorbeelden van social scripts op allerlei gebieden te downloaden zijn (www.sociaalbijdehand.nl)